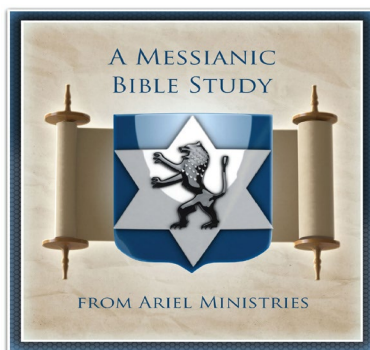

חסדו של אלוהים

ד"ר ארנולד פרוכטנבאום

The Grace of God

Dr. Arnold Fruchtenbaum

www.ariel-israel.org.il

תוכן העניינים

4.....	א. המילים העבריות והיווניות
4.....	א. חן, חנ"ן, חנון.....
6.....	ב. חסד
7.....	ג. ביוונית: חאריס
8.....	א. חסד / חן / חנ"ן בתנ"ך
8.....	א. תקופת האבות
8.....	ב. עידן התורה
8.....	ג. הבריתות
9.....	א. חסד בברית החדשה
9.....	א. בספרי הבשורה
9.....	ב. בספר מעשי השליחים
10.....	ג. איגרות שאול
12.....	ד. באיגרת אל העברים
12.....	ה. האיגרות הכלליות (יעקב, פטרוס, יוחנן ויהודה)
12.....	ו. בספר ההתגלות
12.....	IV משמעותו של חסד האלוהים
13.....	V. חסד כללי (Common Grace)
13.....	א. חסד כללי: הגדרה
14.....	ב. האופן שבו החסד הכללי בא לידי ביטוי
14.....	ג. האמצעים שמשרתים את נתינתו
15.....	ד. התוכן וההשפעות של החסד הכללי
15.....	ה. מגבלות החסד הכללי
16.....	VI. חסד מיוחד (Effectual or Special Grace)
16.....	א. החסד המיוחד: הגדרה
16.....	ב. ההשלכות המשתמעות מההגדרה
16.....	א. חסד ריבוני: המשמעות
17.....	ב. הבחירה והמניעים של אלוהים לחסד הריבוני
18.....	ג. המניעים לחסד הריבוני
18.....	VIII. חסד אלי ישועה (Salvation Grace)
18.....	א. כתבי הקודש
19.....	ב. המניעים לחסד המושיע
19.....	ג. העקרונות שאינם יכולים להתקיים בד בבד עם החסד המושיע

19.....	IX. המאמינים "עומדים בחסד"
20.....	X. החיים תחת החסד
20.....	א. הבסיס לחיים תחת חסד
21.....	ב. חיים תחת חסד
22.....	ג. חוקי החיים / ההלכות תחת החסד
22.....	1) מצוות "עשה" בתורת המשיח (מנוסחות כציווי חיובי)
23.....	2) מצוות "לא תעשה" בתורת המשיח
24.....	3) עקרונות של תורת המשיח
24.....	4) חוקים נוספים שהסמכויות והשליטים קובעים
24.....	ד. השאלות שיש לשאול כשחיים תחת חסד
25.....	ה. הכוח שמאחורי החיים תחת חסד
25.....	ו. מטרת החיים תחת חסד
26.....	XI. מסקנות
26.....	א. החן והחסד שאלוהים נוטה לחוטאים מבלי שמגיע להם
26.....	ב. אלוהים מציע ישועה כמתנת חנם
26.....	ג. הסיבה ליכולתו של אלוהים לנטות חסד
26.....	ד. החסד האלוהי לא מגיע לאדם ואי אפשר להשיג או להרוויח אותו כגמול
27.....	ה. חסדו של אלוהים אינו מוגבל
27.....	1) ההתגלות של חסד האלוהים
27.....	2) התגלות החסד בישועה
28.....	3) המאמין עומד תחת החסד
28.....	4) המאמין חי בכפוף לחסד
28.....	5) החסד מספק את כל הנחוץ לחיי היום יום
28.....	6) חסדו הבלתי מתפשר של אלוהים

ואם בְּחֶסֶד, הָרִי שָׁלָא עוֹד מִתּוֹךְ מַעֲשִׂים; אַחֲרֵת הַחֶסֶד חֲדָל לֵהוּיֹת חֶסֶד.

(רומים יא 6)

שיעור זה סוקר את מה שכתבי הקודש מלמדים על אודות חסדו של אלוהים, לפי חלוקה ל-11 קטגוריות.

1. המילים העבריות והיווניות

פרק זה עוסק במילים המקוריות בעברית וביוונית שעליהן מבוסס התוכן הדוקטרינאלי של נושא החסד. נבחן שתי מילים בעברית ומילה אחת ביוונית ונסקור את השימוש שנעשה בהן בכתבי הקודש.

א. חן, חנ"ן, חנון¹

מילים אלה מופיעות במקרא יותר מ-200 פעמים ומהשימוש שנעשה בהן ניתן ללמוד על מגוון המשמעויות של מושג החסד האלוהי.

השימוש בצירוף "מצא חן" בתנ"ך מצביע על מצב שבו מישהו שנמצא במעמד עליון, נוטה חסד למישהו נחות ממנו. האלוהים הריבון, העליון, פעל באופן מתחשב ומתוך כוונה טובה והפגין רחמים וחמלה כלפי בני האדם הנחותים ממנו. למשל, משה מצא חן בעיני ה' – כלומר, ה' התייחס למשה מתוך נטיית חסד וטובה. גם את-הדבֶר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶעֱשֶׂה: כִּי-מִצַּאת חַן בְּעֵינַי, וְאֲדַעַךְ בְּשֵׁם (שמות לג 19. ראה גם שמות לד 6-9).

אלוהים נטה חן (חסד) "לעם שרידי החרב" במדבר: כֹּה, אָמַר יְהוָה, מִצָּא חַן בַּמִּדְבָּר, עִם שְׂרִידֵי חָרֵב; הַלֹּחֵף לְהַרְגִיעוֹ, יִשְׂרָאֵל (ירמיהו לא 1).

---

¹ המילה "חן" בתנ"ך משמעה יופי, נועם (כמו בַּשֶּׁקֶר הַחַן וְהַכֵּל הַיָּפִי; יְעֹלֶת חַן) ומציינת גם חסד ורחמים ונטיית טובה. "חן" גזורה מן השורש חנ"ן (הנ"ן השנייה נרמזת בדגש החזק בנטייה: חנו, חנה וכו') שהוראתו היא "נטה חסד", "העניק". קשר זה בין "חן" לחסד ורחמים נרמז בפסוקים כמו וַיְהִי ה' אֵת יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד, וַיִּתֵּן חָנוּ בְּעֵינָיו שֵׁר בֵּית הַסֹּהַר (בראשית לט 21), וַיִּתֵּן הָאֱלֹהִים אֵת דְּנִיָּאל לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים לְפָנָיו שֵׁר הַסְּרִיסִים (דניאל א, ט); וַיֵּאָהֵב הַמֶּלֶךְ אֶת-אֶסְתֵּר מִקַּל-הַנָּשִׁים, וַתִּשָּׂא-חַן וְחֶסֶד לְפָנָיו מִקַּל-הַבְּתוּלוֹת; וַיִּשֶׂם כְּתֹר-מַלְכוּת בְּרִאשָׁה... (אסתר ב 17). "מצא חן בעיני" שבמקרא פירושו "מצא (זכה ל-) חנינה ורחמים אצל זולתו".

התואר "חנון", המתאר את ה', משמעו רחום ("חנון ורחום"). הפועל "חנן" במקרא פירושו לעשות חסד, לרחם; לתת מתוך רחמים; לרחם, לאהוב; לזכות לחנינה ועוד. (ההסברים מבוססים על מידע מהקונקורדנציה לתנ"ך של א' אבן שושן ומאתר האקדמיה ללשון העברית. המתרגמת).

אלוהים הוא המקור לחסד הזה, הניתן למי שלא מגיע לו; הוא המעניק אותו. וְשִׁפְכְתִי עַל-בֵּית דָּוִד וְעַל יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם, רֹחַם חַן וְתַחֲנוּנִים, וְהִבִּיטוּ אֵלַי, אֶת אֲשֶׁר-דָּקְרוּ; וְסָפְדוּ עָלַי, כְּמִסְפַּד עַל-הַיְחִיד, וְהִמְרָ עָלַי, כְּהִמְרָ עַל-הַבְּכוֹר (זכריה יב 10).

אלוהים נוטה חן, חסד ורחמים לעניים (הוא "חנון"): כִּי הוּא כְּסוּתָה לַבְּדָה, הוּא שִׁמְלָתוֹ לְעָרוֹ; בְּמָה יִשְׁכַּב--וְהָיָה כִּי-יִצְעַק אֵלַי, וְשִׁמְעֵתִי כִּי-חֲנוּן אֲנִי (שמות כב 26).
אלוהים אינו פוסק להרעיף את חסדו המתמשך: חֲנוּן יְהוָה וְצַדִּיק; וְאֱלֹהֵינוּ מְרַחֵם (תהילים קטז 5).

חסדו מתבטא גם בכך שהוא מעניק ליראיו את כל צרכיהם: זָכַר עֲשֵׂה, לְנַפְלְאוֹתַי; חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה. טָרַף, נָתַן לִירְאָיו; יִזְכַּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ (תהילים קיא 4-5).

ה' הוא אל רחום וחנון ומשה פנה אליו בתחינה ומתוך רצון לעורר את רחמיו, את חסדו הרחום. וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל-פָּנָיו, וַיִּקְרָא, יְהוָה יְהוָה, אֵל רַחוּם וְחַנוּן--אֲרָךְ אַפַּיִם, וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת. נָצַר חֶסֶד לְאֲלֹפִים, נָשָׂא עֹון וּפְשָׁע וְחִטָּאה... (שמות לד 6-7).

אלוהים החנון והרחום נוטה חסד וקשוב לחוטא שחוזר בתשובה: כִּי בְּשׁוּבְכֶם עַל-יְהוָה, אֲחִיכֶם וּבְנִיכֶם לְרַחֲמִים לְפָנָי שׁוּבִיחֶם, וְלָשׁוּב, לְאֲרָץ הַזֹּאת: כִּי-חֲנוּן וְרַחוּם, יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם, וְלֹא-יִסִּיר פָּנָיו מִכֶּם, אִם-תִּשׁוּבוּ אֵלָיו (דברי הימים ב' ל 9). וְקָרְעוּ לְבַבְכֶם וְאֵל-בְּגַדֵיכֶם, וְשׁוּבוּ אֵל-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כִּי-חֲנוּן וְרַחוּם, הוּא--אֲרָךְ אַפַּיִם וְרַב-חֶסֶד, וְנָחַם עַל-הַרְעָה (יואל ב 13).

חסדו ורחמיו של אלוהים מתבטאים בפדות (גאולה) רוחנית: וַיַּחֲנוּנוּ--וַיֹּאמֶר, פִּדְעֵהוּ מִרְדַּת שָׁחַת; מִצָּאֵתִי כֹפֵר (איוב לג 24). ראה גם תהילים כו 11: וְאֲנִי, בְּתַמִּי אֵלֶיךָ; פִּדְנִי וְחַנּוּנִי.

הפועל "לחון" או "לחנן" מופיע גם בבקשות המופנות לאלוהים להציל את המתפלל מאויבים, ממלחמות ומחטאים. לדוגמה, תהילים ד 2: בְּקִרְאִי, עֲנֵנִי אֱלֹהֵי צְדָקָה--בְּצַר, הֲרַחֲמֵנִי לִי; חֲנוּנִי וְשִׁמְעַתְּ פִּתְלִיתִי. ט 14: חֲנוּנִי יְהוָה--רְאֵה עֲנֵנִי, מִשִּׁנְאֵי; מְרוֹמְמִי, מִשְׁעָרֵי מוֹת. קיט 132, 134; פְּנֵה-אֵלַי וְחַנּוּנִי--כְּמִשְׁפָּט, לְאֵהָבִי שְׁמֶךָ... פִּדְנִי, מֵעֲשָׂק אָדָם; וְאֲשַׁמְרָה, פְּקוּדֵיךָ. (ראה גם תהילים כה 16; ל 11; לא 10; נו 2; נז 2; פו 1-3; קכג 3).

הדרך הטובה ביותר לסכם את השימוש ב"חן, חנון, לחון" בתנ"ך היא שמדובר בנטיית חסד מצד מישהו בכיר ועליון כלפי צד נחות שחסד זה אינו מגיע לו. אלוהים, הבכיר, מתייחס לאדם בחן, בחסד וברחמים בהעניקו לו ברכות ארציות ולעיתים רוחניות, וכן פדות וגאולה פיזיות ורוחניות.

ב. חסד²

"חסד" במובן של נדיבות, צדקה, טובה, מעשים טובים, רחמים וכדומה מופיעה בתנ"ך כ-250 פעמים. ביסודו של דבר המילה מצביעה על טוב ואהבה עזה במסגרת מערכת היחסים בין הצדדים.

גם למילה "חסד" מספר פנים במקרא והשימוש בה נעשה במגוון הקשרים.

קרבה לאלוהים: ...איש-דמים ומרמה, יתעב יהוה. ואני--ברב חסדך, אבוא ביתך; אשתחוה אל-היכל-קדשך, ביראתך (תהילים ה 7-8).

קשר הברית עם אלוהים: והיה עקב תשמעון, את המשפטים האלה, ושמרתם ועשיתם, אתם--ושמר יהוה אלהיך לך, את-הברית ואת-החסד, אשר נשבע, לאבתך (דברים ז 12).

חסד הישועה: שובה יהוה, חלצה נפשי; הושיעני, למען חסדך (תהילים ו 5).

חסדו מחייה אותנו ומאפשר לנו לשרת אותו וללמוד ולהבין את חוקיו: הלא-אתה, תשוב תחינו; ועמך, ישמחו-בך. הראנו יהוה חסדך; וישעך, תתן-לנו (תהילים פה 7-8); חסדך יהוה, מלאה הארץ; חקיך למדני ... עשה עם-עבדך כחסדך; וחקיך למדני (תהילים קיט 64, 124).

אלוהים בחסדו מציע חנינה וסליחה: חנני אלהים כחסדך; כרב רחמיך, מחה פשעי (תהילים נא 3).

החסד האלוהי מעורר תקווה: יחל ישראל, אל-יהוה: פי-עם-יהוה החסד; והרבה עמו פדות (תהילים קל 7).

הוא מעורר הודיה וגיל: ואני, בחסדך בטחתי יגל לבי, בישועתך: אשירה ליהוה, כי גמל עלי (תהילים יג 6).

הוא שומר עלינו: אך, טוב וחסד ירדפוני כל-ימי חיי; ושבתני בבית-יהוה, לארך ימים (תהילים כג 6).

לסיכום, המילה "חסד" מתארת את אהבתו הבלתי מעוררת של אלוהים כלפי אנשים, בייחוד בבריתות שכרת עם עמו ואשר מעוגנות היטב בהבטחתו. היא נקשרת בתנ"ך לברית משה (ועשה חסד, לאלפים--לאהבי, ולשמרי מצותי, שמות כ 6; ויעבר יהוה על-פניו, ויקרא, משה

---

² "חסד" הוא טובה שניתנת לזולת מרצונו של הנותן, מתוך רחמים או נדיבות לב ולא משום שהנותן חייב לתת ולא משום שהטובה מגיעה למקבל. לדוגמה: יעקב, בשובו לארץ ובעומדו לפני פגישתו המסוכנת עם עשו, פנה בתפילה אל אלוהים ובין השאר הודה לו: קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות (בראשית לב 11). יוסף, בהיותו בבית האסורים במצרים, ביקש משר המשקים: כי אם זכרתני אתך פאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה (בראשית מ 14). בשירת הים מודים משה ובני ישראל לאלוהים: נחית בחסדך עם זו גאלתי (שמות טו 13) (הערת מתרגמת).

יהוה יהוה, אל רחום וחנון--אָרְךָ אֲפִים, וְרַב-חֶסֶד וְאֶמֶת. נִצַּר חֶסֶד לְאֲלֹפִים, נִשְׂא עֹן וּפְשַׁע וְחַטָּאָה; וְנִקְהָה, לֹא יִנְקָה--פֶּקֶד עֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בְּנֵי בָנִים... שְׁמוֹת לַד 6-7; רֹאה דְבָרִים ה 9) וּלְבֵרִית עִם דּוֹד (וְחֶסֶדִי, לֹא-יִסּוּר מִמֶּנּוּ... שְׁמוֹאֵל ב ז 15; יָמִים עַל-יְמֵי-מֶלֶךְ תּוֹסִיף; שְׁבוּתֵי, כְּמוֹ-דֶר וְדֶר. יֵשֶׁב עוֹלָם, לְפָנֵי אֱלֹהִים; חֶסֶד וְאֶמֶת, מִן יִנְצְרֶהוּ, תִּהְיִים סֵא 7-8; אֲנִי אֶהְיֶה-לּוֹ לְאֵב, וְהוּא יִהְיֶה-לִּי לְבֵן; וְחֶסֶדִי, לֹא-אֶסִיר מֵעַמּוֹ... דְבָרֵי הַיָּמִים א יז 13; רֹאה גַם תִּהְיִים פֶּט 34-35, 50; דְבָרֵי הַיָּמִים ב א 8; ו 14, 42).

ג. ביוונית: חאריס

זהו המונח היווני העיקרי המשמש בברית החדשה כשמדובר בחסדו של אלוהים, וגם בו נעשה שימוש בצורות שונות.

ראשית, בהקשרים מסוימים, משמעותו דבר מה נעים וחינני שמעורר שמחה. זו משמעות המילה בלשון היוונית הקלאסית שבה לא הייתה המילה קשורה בהכרח לחסד אלוהים. המונח מופיע במשמעותו הקלאסית בלוקס ד 22 ובאפסים ד 29 ומתורגם בעברית ל"חן" ו"נועם": כָּלֵם דְּבָרוֹ טוֹבוֹת עָלָיו וְהִתְפַּלְאוּ עַל דְּבָרֵי הַחֵן שֶׁיֵּצְאוּ מִפִּיו (לוקס ד 22). אֵל יֵצֵא מִפִּיכֶם כֹּל דְּבַר נְבוּל, אֲלֵא דְבַר שֶׁהוּא טוֹב בְּעֵתוֹ וְיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְבָנוֹת, לְמַעַן יִשְׁפִיעַ נְעִם עַל הַשּׁוֹמְעִים (אפסים ד 29). בתרגום דליטש: ...לְמַעַן יִתֵּן חֵן לְשִׁמְעָיו).

שנית, משמעותו רצון טוב, טובה, חן, חסד. לדוגמה: אָמַר לָהּ הַמַּלְאָךְ, "אֵל תִּפְחָדִי, מְרִים, כִּי מִצָּאת חֵן לְפָנֵי אֱלֹהִים (לוקס א 30). רֹאה גַם לוקס ב 52; רומים יא 5-6; השנייה לקורינתים ד 15; ו 1; ט 14; הראשונה לטימותיאוס א 2, רֹאה גַם השנייה לטימותיאוס א 3).

שלישית, חאריס מורה גם על הודיה: וְאִם-אֲכַל אֲנִי בְּבִרְכָה... (הראשונה לקורינתים י 30).

רביעית, מונח זה משמש לפעמים כשמדובר על התוצאות המבורכות של החסד: דְּרָכּוֹ יֵשׁ לָנוּ גַם גִּישָׁה, בְּאֲמָצְעוֹת אֲמוּנָה, לְחֶסֶד הַזֶּה שֶׁאֲנִי עוֹמְדִים בּוֹ, וְאֲנִי מִתְהַלְלִים בְּתִקְוָה אֵל כְּבוֹד אֱלֹהִים (רומים ה 2). ...כִּתְבֹּתִי לָכֶם דְּבָרִים מְעֻטִים לְעוֹרֵר וּלְהַעֲדִי כִּי זֶהוּ חֶסֶד הָאֱלֹהִים, הַחֶסֶד הָאֲמֵתִי; עֲמְדוּ בּוֹ (איגרת פטרוס הראשונה ה 12); הִיא מִשְׁמַשֵּׁת לְפַעֲמִים כְּשֶׁמְדוּבַר עַל מִתֵּן תְּרוּמוֹת / נְדָבוֹת (הראשונה לקורינתים טז 3; השנייה לקורינתים ח 6-7); בְּרֻכּוֹת אֲרֻצִּיּוֹת (השנייה לקורינתים ט 8); או חסד מושיע (יוחנן א 17; הראשונה לקורינתים טו 8-10; השנייה לקורינתים ח 9; איגרת פטרוס הראשונה א 10, 13).

שימוש חמישי הוא בצורה מעט שונה של אותו השורש ביוונית, שמשמעותה "להעניק או לקבל חסד" (לוקס א 28 – בְּהִפְנֵסוֹ לְחַדְרָה אָמַר הַמַּלְאָךְ, "שִׁמְחִי, בְּרוּכַת הַחֶסֶד. יְהוּה עִמָּךְ"; אפסים א 6 – לְתִהְיֶה לְכָבוֹד עַל חֶסְדּוֹ אֲשֶׁר הָעֵנִיק לָנוּ בְּאַהֲבָוָה). עַל יִסּוּד הַחֶסֶד שֶׁקִּיבַלְנוּ, הַמֵּאֲמִינִים יִכּוּלִים גַּם הֵם לְהַעֲנִיק חֶסֶד לְאַחֵרִים.

שישית, המונח "חאריס" גם משמש בהקשר של מתנות שניתנות בחסד אלוהים. יש שני סוגים של מתנות חסד: מתנת הישועה (רומים ו' 23: כי שכר החטא הוא מות, אבל מתנתו של אלהים [תרגום דליטש: ומתנת חסד אלהים] היא חיי עולם במשיח...) ומתנת רוח הקודש והשימוש בהן (כשם שבגוף אחד יש לנו איברים רבים... כך אנחנו הרבים מהיום גוף אחד במשיח... ויש לנו מתנות שונות, לפי החסד הנתן לנו – רומים יב' 3-8; שלכל אחד מתנתו שלו מאת האלהים – הראשונה לקורנתים ז' 7; יב' 1-31; לכל אחד ואחד מאתנו הענק חסד כפי המדה שהעניק לו המשיח... - אפסים ד' 7-11; איש איש כפי המתנה אשר קבל ישרת בה בקרבכם, כסוכנים טובים על חסדו רב-הפנים של אלהים – איגרת פטרוס הראשונה ד' 10).

את המונחים האלה בעברית וביוונית ואת מגוון השימושים בהם יש לבחון ולהכיר כדי לדעת את מלוא המשמעויות של חסד אלוהים.

א. חסד / חן / חנ"ן בתנ"ך

את סקירת החסד בתנ"ך אפשר לחלק לשלוש חלוקות משנה: תקופת האבות, עידן התורה והבריתות.

א. תקופת האבות

בתקופת האבות נטה אלוהים את חסדו לחמישה אנשים לפחות: נוח (בראשית ו' 8); אברהם (בראשית יח' 3; כד' 27); לוט (בראשית יט' 19); יעקב (בראשית לב' 10-11; לג' 5); יוסף (ויהי יהוה את-יוסף, ויט אליו חסד; ויתן חנו, בעיני שר בית-הסהר – בראשית לט' 21; מג' 29).

ב. עידן התורה

תיאולוגים רבים אומנם מבדילים בין עידן התורה לעידן החסד, אבל אלוהים נטה חסד גם בעידן התורה. לדוגמה, למשה (שמות לג' 12-17) ולעם ישראל (טו' 13).

ג. הבריתות

בריתות התנ"ך נכרתו הודות לחסדו של אלוהים. למעשה, המילה "חסד" מצביעה על נאמנותו של אלוהים לבריתות שלו. הברית עם אברהם הייתה תוצאה של חסדו של אלוהים (מי-אל כמורה, נשא עון ועבר על-פשע, לשארת, נחלתו: לא-החזיק לעד אפן, כי-חפץ חסד הוא. ישוב ירחמנו, יכבש עונתינו... תתן אמת ליעקב, חסד לאברהם, אשר-נשבעת לאבותינו, מימי קדם – מיכה ז' 18-20), כמו גם ברית משה (ויעבר יהוה על-פניו, ויקרא, יהוה יהוה, אל רחום וחנון--ארה אפים, ורב-חסד ואמת. נצר חסד לאלפים, נשא עון ופשע וחסאה; ונקה, לא ינקה--פקד עון אבות על-בנים ועל-בני בנים, על-שלשים ועל-רבעים – שמות לד' 6-7) והברית

עם דוד (וְחֶסֶדְךָ, לֹא-יִסּוּר מִמֶּנּוּ... – שמואל ב ז 8-16; תהילים פט 34-36; ישעיהו נה 3; ירמיהו לא 2).

ו. חסד בברית החדשה

החסד האלוהי מתגלה בצורתו הנעלה ביותר בברית החדשה. הסקירה תתחלק לשש יחידות: הבשורות, ספר מעשי השליחים, איגרות שאול השליח, האיגרת אל העברים, האיגרות הכלליות וספר ההתגלות.

א. בספרי הבשורה

המילה "חסד" (המתורגמת בעברית גם ל"חן") מופיעה בעיקר בבשורת לוקס (א 30; ב 40, 52; ד 22; ו 32-34 בתרגום דליטש: אִם-תִּאֱהָבוּ אֶת-אֶהְבִּיכֶם מֵה חֶסְדְּכֶם...; במשמעות של הודיה – יז 9). מלבד בבשורת לוקס, היא מופיעה גם בבשורת יוחנן (א 14, 16-17: הַדָּבָר נִהְיָה בְּשֵׁר וְשָׁכַן בְּתוֹכֵנוּ; וְאַנְחֵנוּ רְאִינוּ אֶת כְּבוֹדוֹ, כְּבוֹד בֶּן יְחִיד מִלְפְּנֵי אָבִיו, מֵלֵא חֶסֶד וְאַמֶּת... הֵן מִמְּלֹאוֹ כְּלָנוּ קִבְּלָנוּ, וְחֶסֶד עַל חֶסֶד; כִּי הַתּוֹרָה נִתְּנָה עַל-יְדֵי מֹשֶׁה, וְהַחֶסֶד וְהָאֱמֶת בָּאוּ דֶרֶךְ יֵשׁוּעַ הַמְּשִׁיחַ).

השימוש שנעשה במילה בבשורות מראה: א) המשיח לא השתמש בה, מלבד במשמעות של הודיה (בלוקס ו 32-34, יז 9). ב) נעשה בה שימוש רב, בעיקר על ידי לוקס. מתי ומרקוס אינם משתמשים בה כלל. קרבתו של לוקס לשאול השליח היא כנראה הסיבה לכך שהוא זה שמשתמש בה הכי הרבה פעמים. שאול היה תומך נלהב ברעיון החסד האלוהי והרבה ללמד עליו. ג) הבשורה היחידה הנוספת שבה נעשה שימוש במילה היא בשורת יוחנן, וגם זאת רק בפרק א. לפי יוחנן, המשיח היה ההתגלות המלאה של חסד האלוהים.

בבשורות, המילה חאריס (חסד, חן) מביעה חמש משמעויות: ראשית הודיה (לוקס ו 32-34; יז 9). שנית, מחילה, ויתור, הענקת חסד (לוקס א 28; ז 21, 42-43). שלישית, נאמר על ישוע שחסד / חן אלוהים היה עימו – הוא היה שובה לב (לוקס ב 40, 52). רביעית, דברי חן (לוקס ד 22). חמישית, במשמעות התיאולוגית המלאה של חסד היא מופיעה רק ביוחנן א 14, 16-17.

ב. בספר מעשי השליחים

בספר מעשי השליחים היא משמשת בשישה אופנים. ראשית, הם מְצָאוּ חָן בְּעֵינֵי כָל הָעָם (ב) (47).

שנית, היא מתארת את פעליו של אלוהים בתנ"ך (ה' נתן למשה ... חן וְחֶקְמָה לְפָנָי פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם, ז 10; דוד ... מְצָא חָן בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וּבִקֵּשׁ לְמִצְאָה מִשְׁכָּן לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב, ז 46).

שלישית, במשמעות של נטיית חסד, עשיית טובה שאיננה בעלת תוכן דתי (רצה פליקס להראות חסד לראשי היהודים ועזב את שאול במאסר, כד 27; ראשי הכוהנים הפצירו בפסטוס בקשר לשאול ובקשו ממנו שיעשה עמם חסד וישלח להביאו לירושלים, שכן הם התנכלו לו להרגו בדרך, כה 3).

רביעית, היא משמשת לפעמים כמילה נרדפת לבשורה עצמה ולתוצאותיה (יג 43; יד 3; כ 24, 32).

חמישית, זהו האמצעי שדרכו הבשורה מובאת לאנשים (טו 11; יח 27).

שישית, המילה מצביעה על מה שאלוהים מעניק למאמינים לאחר ישועתם (ד 33; ו 8; יא 23; יד 26; טו 40).

ג. איגרות שאול

שאול השליח, המורה הדגול שלימד בהרחבה על חסד אלוהים, משתמש במילה זו בפתיחה ובסיום של כל אחת מאיגרותיו. מאחר שהאיגרת אל הרומים היא ספרו העיקרי על תיאולוגיה, אין זה מפתיע שהוא משתמש הרבה במילה "חסד" (א 5, 7; ג 24; ד 4, 16; ה 2, 15, 17, 21; ו 1, 14-15; יא 5-6; יב 3, 6). מובאות אלה מראות ששאול השתמש במילה "חסד" בחמש דרכים לפחות: החסד שבתפקיד השליח, חסד ההצדקה, חסד ההתקדשות, חסד הבחירה וחסד מתנות הרוח.

באיגרת הראשונה לקורינתים שאול השתמש במילה בהקדמה (א 3), ובחמש דרכים שונות באיגרת עצמה:

- 1) כדי לתאר את מה שאלוהים עשה בעבורו בדרך לדמשק (טו 10);
- 2) כדי לתאר מה ניתן לו ואפשר לו לשרת את האדון ו"להניח יסוד כבנאי חכם" (ג 10);
- 3) כהודיה (י 30);
- 4) כדי להצביע על רוח הקודש הניתנת למאמין, במילים אחרות: על מתנת הישועה (א 4);
- 5) להדגיש את מתנות רוח הקודש (יב 4, 9, 28, 30-31).

באיגרת השנייה לקורינתים שאול השתמש במילה "חסד" בהקדמה (א 2) ובחמש דרכים באיגרת עצמה:

- 1) בדברו על חסד מושיע (ו 1);
- 2) בדברו על חסד שיש לו השלכות ותוצאות (ד 15; יב 9);
- 3) כהודיה (א 11);
- 4) כבסיס לחיי המאמין, להתהלכות בעולם בחסד אלוהים (א 12);
- 5) בנתינת כסף, הנחשבת כחסד מאלוהים (ח 1, 4, 6-7, 19; ט 8, 14).

באיגרת לגלטים המילה "חסד" (או "חנן, העניק") מופיעה בפרקים א 3, 6, 15; ב 9, 21; ג 18; ה 4. הדגש של שאול באיגרת זו הוא להראות שאלוהים גילה לו את ייחודה של תורת (דוקטרינת) החסד.

באיגרת אל האפסים, היא מופיעה בפתיחה (א 2) ואז היא משמשת בשלוש דרכים שונות: להדגשת חסד הישועה (א 7; ב 5, 8); להדגשת חסד השירות (ג 2, 7-8; ד 7); וכדי להדגיש את חסד הדיבור המשפיע נועם / חן על השומעים (ד 29).

באיגרת אל הפיליפים המילה משמשת בפתיחה בפרק א 2, 7.

באיגרת אל הקולוסים היא משמשת בפתיחה (א 2) ואז בהתייחסות לבשורה עצמה כחסד (א 6-5) ובהתייחסות לחסד / נועם הדיבור (ג 16; ד 6).

באיגרת הראשונה אל התסלוניקים היא מופיעה כחלק מהפתיחה (א 1).

גם באיגרת השנייה אל התסלוניקים היא חלק מפתיחת האיגרת (א 2) ואז היא מוזכרת שוב כהוכחה לאמונה: לְמַעַן יִכְבַּד שֵׁם אֲדֹנָינוּ יֵשׁוּעַ בְּכֶם וְאַתֶּם תִּכְבְּדוּ בּוֹ, כְּפִי חֶסֶד אֱלֹהֵינוּ וְהַאֲדֹן יֵשׁוּעַ הַמְּשִׁיחַ (א 12).

באיגרותיו לטימותיאוס ולטיטוס שאול משתמש בחסד במובן של "חסד מושיע". זה נכון בכל המקרים מלבד באיגרת השנייה לטימותיאוס ב 1, שם הוא מדבר על חסד במובן של מעמד המאמין ביחס לאלוהים (וְאַתָּה, בְּנִי, הִתְחַזֵּק בְּחֶסֶד אֲשֶׁר בְּמִשְׁיחַ יֵשׁוּעַ). המילה מופיעה באיגרת הראשונה לטימותיאוס א 2, 14; השנייה לטימותיאוס א 2, 9; טיטוס א 4; ב 11; ג 7. לאחר סקירת השימוש במילה "חסד" באיגרותיו של שאול אפשר לסכם את השימוש שלו בה בשלוש נקודות עיקריות: ראשית, תפיסתו של שאול על חסד האלוהים נובעת ממה שהוא חווה בדרך לדמשק. הוא מזכיר פעמים רבות את מה שקרה לו בדרך לדמשק כשהוא דן במקור לרעיונות, לתפיסות ולידע שלו על חסד האלוהים.

שנית, אצל שאול המילה "חסד" מתייחסת תמיד לחסדו של אלוהים כלפי האדם. שאול אף פעם אינו משתמש בה במשמעות של חסד ביחסים בין אנשים. היא משמשת במובן זה במקום אחר, אבל לא באיגרותיו של שאול.

שלישית, בעבור שאול, למושג חסד יש צדדים רבים; יש לו לפחות שישה היבטים.

(א חסד אלוהים הובע במעשה החסד של אֲדֹנָינוּ יֵשׁוּעַ הַמְּשִׁיחַ, בצליבתו כקורבן חלופי (השנייה לקורינתים ח 9; גלטים ב 20-21).

(ב שאול מלמד שהחסד ניתן בחינם; האדם אינו צריך לשלם בעבורו דבר, אבל הוא כמובן עלה לאלוהים במחיר חיי בנו ישוע (רומים ג 24; ה 15; אפסים ב 8).

(ג החסד הטמון בישועה ובהתקדשות הוא הכוח הגובר על החטא (רומים ה 12-21; ו 1-23).

ד) החסד מוצע בחינם לכל בני האדם. הן בחסד נושעתם על-ידי האמונה; וזאת לא מידכם, כי אם מתנת אלהים היא. אין זה נובע ממעשים, כדי שלא יתגאה איש (אפסים ב 8-9).
ה) החסד מגלם את כל עושר הברכה הניתנת למאמין (אפסים א 7; ג 8).
ו) אנחנו חיים תחת החסד (רומים ו 14).

ד. באיגרת אל העברים

באיגרת אל העברים המילה "חסד" מופיעה שבע פעמים בהדגישה ארבעה דברים: מות המשיח (ב 9); מעמדו של המאמין בשל החסד הזה שאנו עומדים בו (ד 16, מופיעה פעמיים); רוח החסד (י 29); חסד בחיי המאמין (יב 15, 28; יג 9).

ה. האיגרות הכלליות (יעקב, פטרוס, יוחנן ויהודה)

יעקב משתמש במילה "חסד" (בתרגום לעברית: חן) פעמיים, בפרק ד 6.
באיגרת פטרוס הראשונה היא משמשת כדי ללמד ארבעה רעיונות: ראשית, שהתוכן הנבואי שבתנ"ך היה חלק מחסדו של אלוהים (א 10); שנית, התקווה לחסד שיבוא על המאמינים באחרית הימים בהתגלות ישוע המשיח (א 13); שלישית, חסד האלוהים כמושג החיים הרוחניים (ג 7; ה 5, 10, 12); רביעית, פטרוס, כמו שאול, השתמש במילה בהקשר של מתנות רוחניות (ד 10).
באיגרת פטרוס השנייה המילה "חסד" מופיעה פעמיים: א 2; ג 18.
באיגרות יוחנן הראשונה והשלישית היא אינה מופיעה. באיגרת יוחנן השנייה היא מופיעה בפסוק 3.
באיגרת יהודה היא מופיעה בפסוק 4.

ו. בספר ההתגלות

המילה היוונית "חסד" (חאריס) מופיעה בספר ההתגלות פעמיים: בדברי הברכה בתחילת האיגרת ובסופה (א 4; כב 21).

IV משמעותו של חסד האלוהים

לאחר העיון במילים המקוריות בעברית וביוונית ולאחר סקירה של השימוש בהן בתנ"ך ובבריה"ח, נפנה כעת להגדרה של חסד אלוהים.

ניתן להגדיר אותו בפשטות כדלהלן: חסדו של אלוהים הוא טובה שאינה מגיעה למקבלה, שאין לה כל קשר לשאלה אם קיים או לא קיים דבר מה באדם שהופך את הטובה הזו שקיבל למשהו שמגיע לו. הגדרה פשוטה זו מלמדת על שבעה דברים שראוי לציין:

ראשית, החטא אינו מונע חסד; אחרת, הוא לא יהיה חסד אמיתי.

שנית, החסד אינו מתמעט בגלל חטא.

שלישית, החסד אינו יוצר חוב. האדם עשוי לעשות מעשים טובים לאחר שחוה את חסדו של אלוהים, אבל לא כתשלום או פיצוי על מה שקיבל בחסד. חסד הוא חסד, טובה שאיש אינו זכאי או ראוי לה. מדובר באהבה טהורה שניתנת לאדם עם כל הדברים הטובים והמועילים הנלווים אליה. זו הנקודה באפסים ב 10; טיטוס ב 14; ג 8.

רביעית, החסד אף פעם אינו ניתן כתשלום מוצדק שמגיע על חוב, לפי רומים ד 4.

חמישית, החסד אף פעם אינו מהווה תשלום יתר על חוב. שיעורו של החסד קבוע; הוא אינו גדל או מצטמצם.

שישית, בקשר לאנשים הלא-נושעים, אלוהים מתייחס לכל חטא רק על יסוד חסדו ורחמיו, ולא כפשרה חומלת והקלה בעונש. החטא אינו נסלח כי אלוהים מספיק רחב לב כדי לפטור מעונש או לבטל את גזר דין הצדק שלו. סליחה איננה מחווה מיידיית של חסד, אלא פטור משפטי לאור העובדה שהחוב כבר שולם על ידי אחר, כלומר על ידי המשיח. החסד ניתן דרך הצלב.

שביעית, בנוגע לאנשים הנושעים, הסליחה ניתנת על יסוד מותו של המשיח על הצלב. המאמין שחטא מקבל סליחה דרך וידוי (איגרת יוחנן הראשונה א 9). החסד אינו מיידי אפילו בעבור המאמין הנושע, אלא ניתן על יסוד צלב המשיח ובאמצעות התוודות.

V. חסד כללי (Common Grace)

הקטגוריה החמישית של הדיון על חסד האלוהים היא החסד הכללי (common grace), ונסקור אותה לפי חלוקה לחמישה סעיפים: הגדרה, האופן שבו החסד הכללי בא לידי ביטוי, האמצעים שמשרתים את נתינתו, התוכן וההשפעות שלו ומגבלותיו.

א. חסד כללי: הגדרה

מישהו כתב פעם הגדרה טובה וארוכה ל"חסד כללי": "חסד כללי הוא אותם מעשים של רוח הקודש שבאמצעותם היא, מבלי לחדש ולשנות את לב האדם, משפיעה השפעה מוסרית על בני האדם באמצעות ההתגלות הכללית או המיוחדת שלה כך שהחטא מוגבל, נשמר סדר

בחיים החברתיים, מקודם צדק אזרחי והברכות הכלליות כמו גשם ושמשי, מזון ומשקה, ביגוד ומחסה מוענקות מאלוהים לכלל בני האדם ללא הבדל, היכן ובמידה שטובה בעיניו".
הגדרה פשוטה יותר עשויה להיות: "חסד כללי הוא נטיית טובה מצד אלוהים לכל בני האדם אף שאינה מגיעה להם, שבאה לידי ביטוי בדאגתו הכללית כלפיהם".
החסד הכללי הוא החן והחסד שאלוהים נוטה לכל בני האדם באופן כללי, מבלי להבדיל בין נושעים ללא-נושעים (תהילים קד 1-35; קמה 14-16; מעשי השליחים יז 30-31; רומים א 20-18).

ב. האופן שבו החסד הכללי בא לידי ביטוי

החסד הכללי בא לידי ביטוי בשלושה תחומים: ראשית, בהשגחה הכללית של אלוהים בעולמו; שנית, בריסון החטא כך שהאדם אינו מורשה אף פעם להיות רע במידה שאלה טבעו החוטא היה מאפשר לו להגיע; ושלישית, בהוכחת העולם על חטא ועל צדק ועל משפט על ידי רוח הקודש (יוחנן טז 7-11).

ג. האמצעים שמשרתים את נתינתו

אפשר לציין ארבעה דברים בקשר לאמצעים שבהם ניתן החסד הכללי:
הראשון הוא ההתגלות הכללית, כלומר התגלותו של אלוהים דרך הטבע, דרך השגחתו ודרך הבריאה, בניגוד להתגלות המיוחדת שלו בדבר האלוהים הכתוב. יש צורך ברוח אלוהים כדי להבין את ההתגלות המיוחדת שלו, לעומת זאת כל בני האדם יכולים להגיע למסקנות נכונות מסוימות לגבי אלוהים לאור ההתגלות הכללית שלו. לפיכך ההתגלות הכללית היא אחד האמצעים שדרכם ניתן חסדו הכללי.

אמצעי שני למתן החסד הכללי מאלוהים הוא רשויות הממשל האנושי. אלוהים משתמש ברשויות האנושיות כדי להגביל את רשעות החטא ואת אי הציות לחוקים, שאליהם הוא מוביל. אלוהים משתמש בכוחו של הממשל האנושי כדי לרסן את הרוע של החטא ואת ההפקרות שאליה הוא מוביל. גם ממשלה חזקה שמטילה עונשים על עבריינים עושי רע היא תוצר של חסד כללי.

האמצעי השלישי הוא דעת הקהל. אלוהים משתמש לפעמים בדעת הקהל כדי לוודא שדברים ייעשו בדרך שהוא רוצה. הוא עשוי להשתמש לעיתים בדעת הרוב ובתנועות שנלחמות על השמירה על המוסר כדי להכניס סדר בחברה האנושית.

האמצעי הרביעי ישיר יותר – באמצעות עונש או שכר שמיימי. עונש מאלוהים, כמו במקרה של סדום ועמורה, ושכר שמיימי, כמו במקרה של אזורים בעולם שהם פוריים ומספקים את צרכיהם החומריים של בני האדם, גם הם אמצעים שדרכם ניתן לאנושות החסד הכללי.

ד. התוכן וההשפעות של החסד הכללי

נציין שבעה דברים בהקשר זה:

ראשית, מתנות טובות הן תוצאה של חסדו הכללי של אלוהים (רומים ב 4). ביניהן ניתן למנות את טובו של אלוהים – טוב-יְהוָה לְכָל (תהילים קמה 9, 15-16); שמש וגשם (מתי ה 45-44); את אלוהים הטוב גם לכפויי טובה ולרעים (לוקס ו 35-36); עונות פוריות ומזון הצומח מהאדמה (מעשי השליחים יד 16-17); מזון ובגדים וכדומה (הראשונה לטימותיאוס ו 8-6; ד 10).

שנית, ריסון הרוע ופריקת העול הנוצרים מהחטא הוא תוצר של חסד כללי (בראשית ו 3; כ 6; לא 7; ישעיהו סג 7-11; איוב א 12; ב 6; האיגרת השנייה לתסלוניקים ב 6-7).

שלישית, האדם הטבעי (או, הנפשי, כלומר מי שלא נושע) מסוגל לעשות מעשים טובים כלשהם. גם זה תוצר של החסד הכללי (מלכים ב' י 29-30; יב 2-3; יד 3; לוקס ו 33; רומים ב 14).

רביעית, אלוהים לא שופט מייד כל חטא. השהיית ביצוע גזר הדין של אלוהים נגד החטא נותנת לאדם הזדמנות לחזור בתשובה. העובדה שאנשים רשעים, אנשים שלא נושעו, אינם נשפטים מייד בידי אלוהים הוא תוצר של חסד כללי (רומים ב 4; איגרת פטרוס השנייה ג 9). חמישית, החסד הכללי נותן לאדם מושג כלשהו על האמיתי, הטוב, המוסרי והיפה. אפילו בני האדם שלא נושעו מסוגלים להעריך את הדברים היפים שבעולם הזה, את האמת ואת הטוב, בזכות החסד הכללי (מעשי השליחים יז 22; רומים ב 14-15).

שישית, רשויות השלטון האזרחי ששולטות בצדק הן תוצר של חסד כללי (רומים יג 1-4). שביעית, החסד הכללי של אלוהים הוא גם ראייה לבשורה. במילים אחרות, הראיות לקיומו של החסד הכללי שאנשים רואים, עשויות להוביל אותם לאמת של הבשורה, וגם זהו תוצר של חסד כללי (יוחנן טז 8-11).

ה. מגבלות החסד הכללי

קיימות שלוש מגבלות ספציפיות לחסד הכללי. ראשית, הוא פועל בדרך רציונאלית ומוסרית אבל לא בדרך רוחנית. רק החסד המיוחד (ראה להלן) פועל בדרך רוחנית. שנית, החסד הכללי לא מוביל לשינוי רוחני. הוא עשוי לעורר את האדם להתחיל לחפש את האמת הרוחנית, אבל כשלעצמו החסד הכללי לא יפיק שינוי רוחני. ושלישית, הרצון האנושי יכול להתנגד לו ולדחות אותו. אנשים מתנגדים לחסד הכללי של אלוהים כשהם דוחים את האמת על אלוהים שנגלית בבריאה ובטבע.

vi. חסד מיוחד (Effectual or Special Grace)

הקטגוריה השישית עוסקת במה שמכונה "החסד המיוחד" של אלוהים, וניתן לחלק אותה לשני חלקים: הגדרה והשלכות.

א. החסד המיוחד: הגדרה

ניתן להגדירו כך: זוהי פעולת רוח הקודש שמניעה אנשים להאמין בישוע המשיח כמושיעם.

ב. ההשלכות המשתמעות מההגדרה

מן ההגדרה הזו נובעות שש השלכות ומשמעויות שמשתמעות ממנה:

ראשית, החסד המיוחד של אלוהים, פועלה של רוח הקודש, מוביל לתוצאות מעשיות וודאיות; החסד הזה ישיג תמיד את מטרתו.

שנית, אי אפשר לעמוד בפניו ולהתנגד לו, אם כי הוא אינו פוטר את האדם מלהאמין.

שלישית, זהו פועלה של רוח הקודש המניעה אנשים להאמין כך שאף אדם לא נושע בניגוד לרצונו. החסד המיוחד של אלוהים הוא זה שגורם לישועה להגיע לאדם, ואז רוח הקודש פועלת ומשפיעה על רצונו של האדם כך שתהיה לו נכונות להאמין.

רביעית, החסד המיוחד פועל בנפרד מהרצון האנושי, אבל הוא יוצר את הרצון הזה כך שהוא מניע אותו מבלי לכפות עליו דבר. זהו השילוב בין השלטון הריבוני של אלוהים ובין הרצון האנושי.

חמישית, החסד המיוחד הוא פעולה מיידית, לא תהליך.

ושישית, החסד הכללי קודם לחסד המיוחד. האדם חווה תחילה את החסד הכללי של אלוהים לפני שהוא חווה את החסד המיוחד.

VII. חסד ריבוני (Sovereign Grace)

הקטגוריה השביעית בדיון על חסדו של אלוהים עוסקת בחסד הריבוני שלו, ואפשר לחלקה לשלושה חלקים: המשמעות שלו, הבחירה האלוהית ומניעיו לחסד הריבוני והמניעים לחסד הריבוני.

א. חסד ריבוני: המשמעות

"ריבון" הוא אדון, שליט, מי או מה שהשלטון והסמכות העליונה בידו. לא מדובר במושג בלתי מוגבל שכן ריבונותו של אלוהים מוגבלת – אבל אך ורק על ידיו; הוא נוטה חסד בכפוף לתכונות שלו. לפיכך "ריבון, ריבוני" אינו רעיון בלתי מוגבל.

העניין שבו עוסק אפסים א 11 (ובו נועדה לנו נחלה, כי נבחרנו מראש לפי תכניתו של הפועל בכל בהתאם למחשבת רצונו) הוא שהרעיון של ריבונותו של אלוהים חייב להיות בהתאם לתוכניתו, כלומר לפי תוכניתו ובהתאם למחשבת רצונו. החסד האלוהי, ובייחוד חסד הריבוני, נגלה באמצעות התוכנית הנבחרת של אלוהים. התוכנית הזאת שאלוהים בחר כוללת הכול. הכול בשליטתו, כאשר במסגרת התוכנית קיימת גם האחריות של ברואיו. יתרה מכך, אלוהים משתמש במגוון אמצעים, ישירים ועקיפים, כדי לממש את תוכניתו. לפיכך ריבונותו של אלוהים חייבת להתאים לתוכניתו של אלוהים, כלומר, חייבת להיות לפיה. הריבונות של אלוהים אינה שרירותית, "פטליסטית", וגם לא גחמנית (קפריזית) או תלויה במקריות. כדי לקבל את חסדו של אלוהים, חייבים להאמין. כדי ליהנות מחסד אלוהים, חייבים להיות צייתנים. מטרת חסדו בהקשר לאדם היא מעשים טובים: שְׁהִרִי מַעֲשֵׂה יְדֵי אֱלֹהִים אֲנַחְנוּ, בְּרֹאִים בְּמַשִּׁים יְשׁוּעַ לְמַעֲשֵׂים טוֹבִים אֲשֶׁר אֱלֹהִים הֵכִינָם מִקֶּדֶם לְמַעַן נַחֲיָה בָהֶם (אפסים ב 10). מטרת חסדו בהקשר לעצמו היא לפאר את עצמו: הוּא יַעַד אוֹתָנוּ לְהִיֹּת לוֹ לְבָנִים עַל־יְדֵי יְשׁוּעַ הַמַּשִּׁים, כְּחֶפֶץ רְצוֹנוֹ, לְתַהַלֵּת כְּבוֹד עַל חֶסְדוֹ אֲשֶׁר הֶעֱנִיק לָנוּ בְּאֵהוּבָ... כְּדֵי שְׁנַחֲיָה לְתַהַלֵּת כְּבוֹדוֹ, אֲנוּ הַמְּקַדִּימִים לְקִזּוֹת לְמַשִּׁים (אפסים א 5-6, 12). ראה גם פס' 14). מכאן שהמונח ריבונות כולל בחובו מטרה וכוונה ואינו שרירותי או משקף גחמות. דבר נוסף לגבי משמעות החסד הריבוני הוא, שהחסד הוא העיקרון העליון והקובע בניהול היקום בידי אלוהים.

ב. הבחירה והמניעים של אלוהים לחסד הריבוני

הבחירה האלוהית היא מושג ראשי בהקשר של החסד הריבוני, ויש למנות כאן שש נקודות: ראשית, הריבונות קשורה לבחירה הנוגעת לישועה. כתבי הקודש מלמדים שהבחירה היא אלי ישועה (אפסים א 4-5), והישועה היא בחסד (שם, ב 8). שנית, מטרת הבחירה האלוהית היא שינוי המאמין כך שיידמה לדמות המשיח; המאמינים יועדו מקדם להידמות לבן האלוהים (רומים ח 28-30). שלישית, אלמלא ביטא אלוהים את ריבונותו בבחירה, איש לא היה נושע. האדם אינו מסוגל להושיע את עצמו. רביעית, השאלה אינה "למה חלק מהאנשים הולכים לאבדון?" שכן כל בני האדם אובדים בגלל החטא. השאלה היא: "למה יש מי שנושעו?" והסיבה לכך שיש אנשים שנושעו בחסד היא כדי לפאר את אלוהים.

חמישית, כל מה שאלוהים עושה מבוסס על עצת רצונו: ...כי נבחרנו מראש לפי תכניתו של הפועל בכל בהתאם למחשבת רצונו (ובתרגומו של דליטש: ...אנחנו המיעדים לה מלפנים במחשבת פעל הכל כעצת חפצו. אפסים א 11).

שישית, מאחר שאלוהים הוא שליט עליון, ריבון, אין דבר שחומק מידיעתו ואין דבר שנמצא מחוץ לטווח שלטונו. לכן, הוא יכול להרשות לאדם את החירות הכרוכה באחריות (אבל אנחנו חייבים להודות תמיד לאלהים בעבורכם אחי חביבי האדון אשר מבתחלה בחר בכם האלהים לישועה בקדשת הרוח ובאמונת האמת. האיגרת השנייה לתסלוניקים ב 13). אם כן, כפי שכתוב בפסוק זה "מבתחילה בחר בכם האלוהים" – החסד קשור להתחלה והאחריות קשורה להיענות, לתגובה לחסד. זאת ועוד, באשר לאחריות הקשורה להיענות, יש לציין שלושה דברים: האחד, אסור למאמינים לבטל את חסד אלוהים על ידי מעשים שמחליפים את החירות ומשעבדים (גלטים ב 4; ראה גם פס' 21; אפסים ב 7-10). השני, אסור למאמינים לחרף את רוח החסד על ידי דחיית דרך הישועה בחסד (אל העברים י 29). והשלישית, המאמינים צריכים לשקוד בניתר שאת לחזק את הקריאה והבחירה שהן מנת חלקכם; והדרך לחזק אותן היא לוודא שהחסד האלוהי מוביל למעשים טובים (איגרת פטרוס השנייה א 10).

ג. המניעים לחסד הריבוני

קיימים שלושה מניעים לחסד הריבוני. הראשון הוא אהבתו של אלוהים. אלוהים מעניק חסד ריבוני בגלל אהבתו (איגרת יוחנן הראשונה ב 5). השני הוא כדי להפגין את חסדו הגדול ברבים (אפסים ב 7). השלישי הוא כדי שהאנשים שהוא גאל יוכלו לעשות מעשים טובים. האנשים שבזכות חסדו הריבוני של אלוהים נושעו יכולים וצריכים לעשות מעשים טובים (אפסים ב 10).

VIII. חסד אלי ישועה (Salvation Grace)

הקטגוריה השמינית מתחלקת לשלושה חלקים: כתבי הקודש, מה מניע את אלוהים להעניק חסד מושיע, והעקרונות שאינם יכולים להתקיים בד בבד לצד החסד המושיע.

א. כתבי הקודש

כתבי הקודש מלמדים שהישועה היא בחסד בלבד. שניים מהפסוקים שמלמדים זאת הם: אדרבא, אנו מאמינים שבחסד האדון ישוע המשיח נושענו, כמונו כמוהם (מעשי השליחים טו 11).

כן גם בימינו נשארה שארית על-פי בחירה של חסד. ואם בחסד, הרי שלא עוד מתוך מעשים; אחרת החסד חדל להיות חסד (רומים יא 5-6).

ב. המניעים לחסד המושיע

ראשית, הנושעים בחסד אלוהים ברואים במשיח ישוע למעשים טובים (אפסים ב 8-10). זהו ההבדל הגדול בין עידן התורה ובין החיים תחת החסד. תחת תורת משה, נדרשו מעשים. מעשים אלה תוארו כמזכים את עושיהם בשכר או שבח, ונבעו מהם ברכות (מתי כב 34-40; מרקוס יב 28-34; לוקס י 26-28). אבל המעשים הנדרשים האלה לא היו קשורים לישועה. תלמידי ישוע כפופים לחסד, ומעשים טובים אמורים להיות התוצאה של ברכתיו של אלוהים. בכפוף לתורה, הנקודה הייתה "עשה מעשים טובים כדי שתוכל לשאת חן בעיני אלוהים". אבל תחת החסד, הנקודה היא "מפני שאלוהים נטה לך חן וחסד, אי לכך, עשה מעשים טובים".

שנית, מעשים הם מבחן ראוי לאמונה מושיעה; האדם מראה את אמונתו דרך מעשיו (יעקב ב 14-26).

ושלישית, מעשיו של המאמין מעידים על גישת לבבו כלפי חסד זה של אלוהים.

ג. העקרונות שאינם יכולים להתקיים בד בבד עם החסד המושיע

ראשית, שום צורה של מחויבות או מאמץ מצד האדם להשיג חסד מאלוהים אינם יכולים להתקיים לצד החסד ואינם מסוגלים להשיג את החסד הזה, מפני שאלוהים חייב להיות חופשי לנטות חסד בלי שום מגבלה ולו הקלה ביותר שנובעת מחטא האדם. החסד חדל להיות חסד שניתן בחינם, אם ברכתיו אינן ניתנות בגלל חטא.

שנית, אין מקום לשום צורה של מחויבות לתשלום עבור החסד מצד בני האדם; חסד חדל להיות חסד אם בגלל הברכות הנלוות אליו נוצרת או נכפית חובה לשלם עליו. ככתוב ברומים ו 23, חסד הוא מתנה.

שלישית, אין שום מקום לייחס לאדם זכות כלשהי לקבל את החסד. הן בַּחֶסֶד נוֹשְׁעֵתֶם עַל-יְדֵי הָאֱמוּנָה; וְזֹאת לֹא מִיְדָכֶם, כִּי אִם מִתְּנַת אֱלֹהִים הִיא. אִין זֶה נֹבֵעַ מִמַּעֲשִׂים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְגָּאֶה אִישׁ (אפסים ב 8-9). החסד אינו חסד אם משיגים או מרוויחים אותו על ידי מעשים כלשהם.

יא. המאמינים "עומדים בחסד"

שני פסוקים ראשיים מדגישים שהמאמין, תלמיד המשיח, נמצא במקום או מעמד חדש; הוא עומד בחסד.

דַּרְכּוֹ יֵשׁ לָנוּ גַם גִּישָׁה, בְּאִמְצָעוֹת אֱמוּנָה, לְחֶסֶד הַזֶּה שְׁאֵנוּ עֹמְדִים בּוֹ, וְאֵנוּ מִתְהַלְלִים בְּתִקְוָה אֶל כְּבוֹד אֱלֹהִים (רומים ה 2). שאול כותב פה שהמאמינים עומדים בחסד הזה, וזאת באמצעות אמונה. בגלל עמידתם ב"חסד הזה" הם מתהללים בתקוה אל כבוד אלוהים (תרגום

דליטש: מתהללים בתקות כבוד האלהים); התקווה שיום יבוא והמאמינים יתפארו בכבוד, כפי שהם הוצדקו וכעת הם עוברים תהליך התקדשות.

הפסוק הראשי השני שמדבר על העמידה בחסד הוא איגרת פטרוס הראשונה ה' 12: בַּיָּד הָאֵחָ סִילֹנוּס שְׁאֵנִי חוֹשְׁבוֹ לְנֶאֱמֹן, כְּתַבְתִּי לָכֶם דְּבָרִים מְעֻטִים לְעוֹרֵר וּלְהַעֲדִי כִּי זֶהוּ חֶסֶד הָאֱלֹהִים, הַחֶסֶד הָאֱמִתִּי; עֲמְדוּ בּוֹ. שמעון פטרוס מציין שהסיבה שלשמה כתב את איגרתו הייתה להעיד על אודות חסד אלוהים – החסד האמיתי, שבו המאמינים האלה עמדו. הם עמדו בחסד אלוהים, וכך גם המאמינים בימינו עומדים בחסד אלוהים.

מהעמידה של המאמין בחסד משתמע שני דברים. האחד, הכוח השומר של אלוהים באמצעות חסד כלול בכל היבט של עקרונות החסד. לפיכך אין מקום לשלושת הדברים הבאים: ראשית, אין מקום לשום הרשעה שהצדקה האלוהית עשויה לדרוש בגלל החטא. לפי יוחנן ג' 18; ה' 24; רומים ח' 1, אכן המאמין אינו נידון; אין עֲקָשׁוֹ שׁוֹם הַרְשָׁעָה עַל אֱלֹהִים שֶׁנִּמְצָאִים בְּמִשְׁחֵי יֵשׁוּעַ. מן הפסוקים האלה עולה שהמאמינים אינם מורשעים עוד אלא הם עומדים בחסד. לעומתם, האנשים שאינם מאמינים נידונים, מורשעים, חרון האלוהים ניתך עליהם. שנית, העמידה בחסד אינה מחייבת איש להשיב לאלוהים תשלום על חסד זה. כמובן שיש לאדם חובות, אבל לא כתשלום לאלוהים על חסדו. חסד זה הוא מתנת חנם שלא נדרש שום תשלום עליה. שלישית, אין באדם או לאדם דבר שהופך אותו ראוי לחסד זה כגמול על מעשיו, משום שאין מעשי האדם יכולים להשיג חסד זה מאלוהים כמשהו שמגיע לו. הדבר השני שמשתמע מהעמידה של המאמין בחסד הוא, שכל התגלות שבה מוצגת האמת לפיה החסד יתמש ויושלם בעתיד בתקומה ביום האחרון, מעידה על כוחו השומר של אלוהים באמצעות חסד (יוחנן ו' 37-40; פיליפים א' 6).

א. החיים תחת החסד

המאמינים עומדים כעת ב"חסד הזה". הם חיים כעת בעידן החסד וכפופים לחסד. מה הם חיים תחת חסד? נדון בכך בחלוקה לשבע יחידות.

א. הבסיס לחיים תחת חסד

בהקשר זה ראוי לציין שני דברים. ראשית, המאמינים חייבים להכיר בכך שהם נמצאים תחת חסד ולא תחת תורת משה (החטא לא ישלט בכם, כי אינכם תחת יד התורה אלא תחת יד החסד. רומים ו' 14). עליהם לזכור תמיד שכעת חייהם אינם מושתתים על יסוד התורה אלא רק על חסד האלוהים. כשהאדם כפוף לתורה נאמר "עשה זאת כי אתה חייב" ועשה זאת כדי להתברך; לעומת זאת, בכפוף לחסד נאמר ההפך: "עשה זאת כי אתה רוצה" ו"עשה זאת כי כבר התברכת".

שנית, המאמינים אומנם אינם מחויבים עוד לתורת / חוקי משה, אבל אין המשמעות שהם חופשיים מכל תורה או חוקים כלשהם. עליהם לפעול בכפוף לתורה אחרת – תורת המשיח (הראשונה לקורינתים ט 21; גלטים ו 2).

הבסיס לחיים תחת יד החסד הוא ההכרה הברורה בכך שהמאמינים נמצאים תחת חסד ולא תחת התורה; הם אינם כפופים עוד לתורת משה אבל כפופים לתורת המשיח.

ב. חיים תחת חסד

תורת משה סיפקה מערכת חוקים, עקרונות והנחיות ספציפית לאופן ניהול החיים בכפוף אליה, וגם תורת המשיח מספקת מערכת שכזאת כהכוונה ספציפית להתנהלות החיים תחת חסד.

זו המשמעות הטמונה בטיטוס ב 11: הן חסד האלהים הופיע לישועת כל בני אדם. החסד האלוהי שמביא עימו ישועה נגלה-הופיע לכל בני האדם, והוא נושא עימו את העקרונות והחוקים להתנהלות חיי המאמין תחת חסד זה: את תורת המשיח. כפי שתורת משה כללה מערכת שכזו להתנהלות החיים בכפוף לתורה, כך תורת המשיח כוללת מערכת שכזו להתנהלות החיים בכפוף לה. מאחר שתורת משה חדלה להיות מערכת חוקים והלכות מחייבת, חיי היום יום של המאמין צריכים להתנהל לפי משנת החסד. יותר מדי מאמינים מבולבלים לגבי העניין הזה. תכופות, רבים מהם חוזרים לנקודות מסוימות בתורת משה כדי למצוא כיצד עליהם להתנהל בחיים, אבל אין זה המקום הנכון לפנות אליו. המאמינים אינם כפופים יותר לתורת משה אלא נמצאים תחת יד החסד; לכן, התורה שעליהם לפנות אליה כחוק לחיים, כהלכות החיים, היא תורת המשיח. זוהי מערכת החוקים והעקרונות העכשווית להתנהגות של המאמינים. ואצין שוב, תורת משה חדלה להיות מערכת החוקים שעל פיה על המאמין לנהל את חייו. חיי היום יום של המאמין בימינו אמורים להיות מכוונים על ידי תורת המשיח, שהיא תוצר של חסד.

לצד תורת המשיח המוענקת בחסד, שיש בה מצוות עשה ואל תעשה, אלוהים נותן עזרה שמאפשרת לקיים תורה זו. אלוהים נותן את העזרה השמימית הזו – את רוח הקודש, כדי שהמאמין יהיה מסוגל לשמור על הסטנדרטים שאלוהים מציב. כך שמצד אחד, אלוהים נתן את תורת המשיח המספקת למאמינים את החוקים והנהלים שיש לציית להם, וזו תורת החיים שלפיה יש להתנהל בתקופה זו. ומצד שני, ניתנת למאמינים עזרה שמימית (רוח הקודש) כדי שיוכלו לעמוד בסטנדרטים הגבוהים של צדקת האלוהים (יוחנן ז 37-39; רומים ה 5; ח 9; הראשונה לקורינתים ב 12; ו 19; גלטים ג 2; הראשונה לתסלוניקים ד 8; איגרת יוחנן הראשונה ג 24; ד 13).

כל מה שיש לנו במשיח ניתן לנו בחסד. החסד הנפלא של אלוהים הוא מקור כל מה שיש לנו. לכן רוב האזכורים של המילה "חסד" מופיעים בברית החדשה.

לסיכום: מה ניתן, אם כך, למאמין שחי תחת החסד? אלוהים נתן את תורת המשיח שמפרטת למאמין מה עליו לעשות ומה אסור לו לעשות, וגם מספקת עקרונות לנהוג לפיהם. ושנית, אלוהים גם נותן עזרה שמיימית (את רוח הקודש) כך שהמאמינים יכולים למלא בהצלחה את דרישות תורת המשיח.

ג. חוקי החיים / ההלכות תחת החסד

חוקי החיים תחת החסד מבוססים כאמור על תורת המשיח, המפרטת כיצד המאמינים צריכים לנהל את חייהם. בתורת משה היו מצוות רבות וכך גם בתורת המשיח. נסווג אותן לפי ארבע קטגוריות.

1) מצוות "עשה" בתורת המשיח (מנוסחות כציווי חיובי)

המצוות האלה מופיעות לכל אורך כתבי הברית החדשה. רבות מהן מופיעות באיגרות, מלבד באיגרת לפילמון, שהיא מכתב אישי לחבר. הרשימה הבאה מביאה דוגמה אחת למצוות עשה מכל ספר, החל באיגרת אל הרומים ועד לספר ההתגלות:

האיגרת אל הרומים יג 1

האיגרת הראשונה לקורינתים יא 28

האיגרת השנייה לקורינתים ו 17

האיגרת אל הגלטים ו 2

האיגרת אל האפסים ה 22

האיגרת אל הפיליפים ד 9

האיגרת אל הקולוסים ד 6

הראשונה לתסלוניקים ה 16-18

השנייה לתסלוניקים ג 12

הראשונה לטימותיאוס ב 8

השנייה לטימותיאוס ד 2

האיגרת אל טיטוס ב 7

האיגרת אל העברים י 24

איגרת יעקב א 5

איגרת פטרוס הראשונה ב 21

איגרת פטרוס השנייה ג 18

איגרת יוחנן הראשונה ב 6

איגרת יוחנן השנייה 5

איגרת יוחנן השלישית 11

איגרת יהודה 22

ספר ההתגלות ב 5

(2 מצוות "לא תעשה" בתורת המשיח

קיימות גם מצוות "לא תעשה" רבות שהמאמינים מצווים בהן. הרשימה הבאה מביאה דוגמה אחת מסוג זה מכל ספר, החל מהאיגרת אל הרומים ועד לאיגרת יוחנן השלישית (להוציא את איגרת פילמון).

האיגרת אל הרומים יב 2

האיגרת הראשונה לקורינתים ו 7

האיגרת השנייה לקורינתים ו 14

האיגרת אל הגלטים ה 13

האיגרת אל האפסים ד 30

האיגרת אל הפיליפים ב 4

האיגרת אל הקולוסים ג 21

האיגרת הראשונה אל התסלוניקים ה 19

האיגרת השנייה אל התסלוניקים ג 13

האיגרת הראשונה אל טימותיאוס ד 7

האיגרת השנייה אל טימותיאוס א 8

האיגרת אל טיטוס ב 10

האיגרת אל העברים י 25

איגרת יעקב ד 11

איגרת פטרוס הראשונה ג 9

איגרת פטרוס השנייה ג 8-9

איגרת יוחנן הראשונה ד 1

איגרת יוחנן השנייה 10

איגרת יוחנן השלישית 11

(3) עקרונות של תורת המשיח

בתורת המשיח קיימים גם עקרונות שיש לנהוג לפיהם וכן עקרונות שמתייחסים לאתיקה במצבים שונים בחיים. בנוגע לעשיית דבר מה שיפגע באח, שאול השתמש בדוגמה של אכילת בשר. אם אכילת הבשר תפגע באחייך, אזי הימנע מכך בנוכחותו. כמובן, אין זו מצוות "עשה" או "לא תעשה". לא כתוב שהאדם חייב לאכול בשר או שאסור לו לאכול בשר. הבשר עצמו הוא גורם ניטרלי, כך שבאופן רגיל, הכול חופשיים לאכול ממנו. אבל כאשר אכילת בשר תפגע בזולת, העיקרון שיש לנהוג לפיו הוא הימנעות מאכילת בשר. זו אתיקה שמתייחסת למצבים בחיים. אם כן, לצד מצוות "עשה" ו"לא תעשה" מותווים גם עקרונות שלגביהם האדם צריך לשקול בחוכמה בהחליטו כיצד לנהוג במצב נתון.

(4) חוקים נוספים שהסמכויות והשליטים קובעים

קטגוריה נוספת היא החוקים שהסמכויות והשליטים קובעים. כתבי הקודש מלמדים שעל המאמינים להיכנע למי שנמצאים בעמדת מנהיגות, ובייחוד למנהיגי הקהילה המקומית (אפסים ד 11-12; הראשונה לטימותיאוס ג 5; אל העברים יג 7, 17).

ד. השאלות שיש לשאול כשחיים תחת חסד

איך להחליט כיצד לנהוג לאור החוקים העקרונתיים? כדי להגיע לתשובה, יהיה זה מן החוכמה לשאול את השאלות הבאות:

ראשית, "האם זה עול, מעמסה שמכבידה ומפריעה לחיי המאמין?" לא מדובר כמובן במקרה של התמודדות עם דבר מה שהוא חטא ברור, שהרי החטא תמיד פוגע בחיי המאמין (עברים יב 1). מדובר במקרה של דבר מה ניטרלי כשלעצמו, אבל שעשייתו תפגע בחייו הרוחניים של המאמין. פעילות מסוימת שעלולה לפגוע בחיים הרוחניים של אדם מסוים ייתכן שלא תפריע לאדם אחר.

שנית, "האם זה הרגל משעבד?" (הראשונה לקורינתים ו 12). לדוגמה, בתנ"ך או בבריה"ח אין כל התייחסות לעישון. לא מדובר בהם על שימוש בטבק, אבל האם אדם יכול לעשן

בקביעות מבלי להתמכר? כפי שיעיד כל מעשן, התשובה היא "לא!" ולמי שכבר מכור לטבק, קשה מאוד להיגמל. לפיכך, כאמור, השאלה היא, "האם זהו הרגל משעבד-ממכר?" שלישית, "האם זהו אבן נגף, מכשול?" שאלה זו חשובה במיוחד בהקשר למאמינים אחרים. האם זה יגרום לאחיי להיכשל באמונתם? (הראשונה לקורינתים ח 1-13). לא מדובר במקרה שבו מישהו עלול לחוש פגוע ממה שעשיתי, שהרי שבימינו כמעט בלתי אפשרי לעשות דבר כלשהו מבלי שמישהו יפגע ויכעס... השאלה היא: "האם זה יגרום למאמין אחר למעוד באמונתו?" ולא אם הוא רק יתרעם ויפגע ממהו שמישהו עשה.

רביעית, "האם זה יקרב אנשים למשיח?" את השאלה הזאת יש לשאול מתוך מחשבה על האנשים שאינם מאמינים בישוע. האם זה ימנע מהם להאמין במשיח, או ימשוך אותם ויקרב אותם לאמונה במשיח? (הראשונה לקורינתים ט 19-21; י 32; קולוסים ד 5).

חמישית, "האם זה משקף כראוי את אלוהים?" או "האם זה נותן כבוד לאלוהים?" (הראשונה לקורינתים י 31).

אלה הן שאלות שהמאמינים צריכים לשאול כשהם מתמודדים עם סוגיות שכשלעצמן הן ניטרליות; במצבים כאלה יש להיעזר בחוכמה השמימית שאלוהים מעניק.

ה. הכוח שמאחורי החיים תחת חסד

החסד מעניק לאדם את הכוח לחיות בכפוף לחסד. כוח זה ניתן מרוח הקודש, ונציין לגביו שתי נקודות. ראשית, רוח הקודש שוכנת בכל המאמינים (רומים ח 9; הראשונה לקורינתים ו 19). שנית, הרוח שוכנת בהם לתמיד (יוחנן יד 17). לכן יש למאמינים כוח לחיות את חייהם בכפוף לחסד ולשמור את חוקיו.

ו. מטרת החיים תחת חסד

אם ננסח זאת בפשטות, מטרת החיים תחת חסד היא התקדשות. התקדשות משמעה הידמות של המאמין, יותר ויותר, לדמותו של בן האלוהים. לפיכך, אם אדם מבין שהחיים תחת החסד מבוססים על חסד ולא על התורה; אם הוא מבין שניתנו לו במסגרת החסד הזה תורת המשיח והעזרה האלוהית (רוח הקודש) שמאפשרת למאמין לשמור אותה; אם הוא מבין בבירור את ההוראות והמצוות ("עשה" ו"לא תעשה") ואת עקרונות החיים בכפוף לחסד; אם הוא יודע איזה שאלות לשאול; ואם הוא מבין את הכוח המניע את החיים תחת חסד, אזי הוא יגשים את מטרתם: ההתקדשות.

XI. מסקנות

בבואנו לסכם ולהסיק מסקנות בנוגע לחסדו של אלוהים, ניתן לציין חמש נקודות: חסד הוא טובה שאלוהים נוטה לחוטאים מבלי שהיא מגיעה להם; החסד האלוהי מציע ישועה בחינם לכל מי שמאמין; הסיבה לכך שביכולתו של אלוהים לנטות חסד; אי אפשר להשיג או להרוויח חסד, לקנות אותו או שיינתן לאדם כמשהו שמגיע לו; וחסדו של אלוהים הוא בלתי מוגבל.

א. החן והחסד שאלוהים נוטה לחוטאים מבלי שמגיע להם

חסד הוא טובה שאלוהים נוטה לחוטאים בעוד שמגיע להם בדיוק ההפך. חסד מעצם מהותו הוא מה שניתן למי שאינו ראוי לו. ברגע שמישהו סבור שביכולתו להשיג חסד כמשהו שמגיע לו, או שאלוהים מחויב להעניק לו חסד, זה חדל להיות חסד.

ב. אלוהים מציע ישועה כמתנת חינם

החסד האלוהי מציע ישועה כמתנת חינם לכל מי שמאמין בבנו, ישוע המשיח. חסדו של אלוהים מוצע כל הזמן לכל בני האדם, אבל הוא מוגבל לאלה שיאמינו בבנו. חסדו של אלוהים ניתן במתנה, ללא תשלום, אבל כמו כל מתנה, יש צורך לקבל אותו. כאשר מישהו, למשל, קונה מתנה ומחליט להעניק אותה ללא תשלום לרעהו, הרי שכדי שיהנה ממנה – על רעו לקבל אותה, שכן הוא גם חופשי לדחות אותה. חסדו של אלוהים מוצע לכל בני האדם, בחינם. עם זאת, קבלתו מוגבלת לאלו שמקבלים אותו באמונה. החסד האלוהי מציע ישועה כמתנת חסד לכל מי שמאמינים בבנו, ישוע המשיח.

ג. הסיבה ליכולתו של אלוהים לנטות חסד

אלוהים מסוגל להתייחס לחוטאים בחסד מפני שישוע מת על הצלב כקורבן חלופי עבור החוטאים. את חסדו של אלוהים אין להפריד מתכונותיו ומידותיו האחרות, כמו מידת הצדק, הדורשת עונש מצידו על החטא. במצבים שבהם הוא חייב להעניש על חטא, אי אפשר לנטות חסד.

בזכות מותו החלופי של ישוע בעבור החוטאים, אלוהים האב שפט את החטא על הצלב. בכך ניתן מענה לעשיית הצדק שהיא אחת ממידותיו, ולפיכך ביכולתו לנטות חסד לחוטא.

ד. החסד האלוהי לא מגיע לאדם ואי אפשר להשיג או להרוויח אותו כגמול

מעצם טבעו, את החסד לא ניתן להשיג או להרוויח כמשהו שקונים או שמגיע לנו, לא את כולו ולא בחלקו. איננו יכולים להשיג אותו בזכות דבר מה בנו או שעשינו, מפני שאז הוא הופך להיות לתשלום שכר, לתגמול. הוא אינו מגיע לאיש, מפני שברגע שמישהו ראוי לו, הוא חדל להיות חסד אמיתי; הוא הופך להיות משהו שאלוהים מחויב לתת. גם אי אפשר לקנות חסד

כי אז יחדל להיות מה שהכתובים מלמדים על טיבו: מתנת חינוך מידי אלוהים. כמו כן אי אפשר לחלק את החסד כך שניתן יהיה להרוויח או לרכוש או להיות ראוי לקבל היבטים מסוימים ממנו, והיבטים אחרים – לא. אי אפשר להשיג, להרוויח, לקנות או להיות ראוי לו, לא בשלמותו ולא בחלקו.

ה. חסדו של אלוהים אינו מוגבל

החסד האלוהי הבלתי מוגבל מוצג בכתבי הקודש בשש דרכים: ההתגלות של חסד האלוהים, התגלות החסד בישועה, העמידה של המאמין תחת החסד, המאמין חי בכפוף לחסד, סיפוק כל מה שנחוץ לחיי היום יום, והחסד הבלתי מתפשר של אלוהים.

1) ההתגלות של חסד האלוהים

אלוהים פעל כך שהחסד נגלה. ניתן ללמוד זאת מארבעה קטעים.

רומים ה' 15: אולם לא הרי העברה כהרי מתנת החסד; שכן אם בגלל העברה של אחד מתו הרבים, על אחת כמה וכמה, בחסד האדם האחד ישוע המשיח, שפעו לרבים חסד אלוהים ומתנתו.

רומים ה' 17: שיהי אם על-ידי עברה של אדם אחד מלך המות, כל שכן המקבילים את שפע החסד ואת מתנת הצדקה ימלכו בחיים בגלל האחד ישוע המשיח.

השנייה לקורинתיים ח' 9: הן יודעים אתם את מעשה החסד של אדוננו ישוע המשיח, שבהיותו עשיר נעשה עני למענכם, כדי שתעשירו אתם על-ידי ענייתו.

טיטוס ב' 11: הן חסד האלוהים הופיע לישועת כל בני אדם.

2) התגלות החסד בישועה

הדרך השנייה להראות שהחסד האלוהי אינו מוגבל היא שהוא נגלה לכל בני האדם בישועה. ניתן ללמוד זאת משלושה קטעים.

רומים ג' 24: אך הם מצדקים בחסדו, בחנם, הודות לפדות שבמשיח ישוע.

רומים ה' 20: התורה באה ובקרה רבו העברות. אבל היכן שהתרבה החטא, החסד שפע עוד יותר.

אפסים ב' 5-8: אף כי מתים היינו בפשעינו, הצינו עם המשיח - הן בחסד נושעתם! - והקים אותנו עמו והושיבנו עמו בשמים, במשיח ישוע, כדי להראות בעולמים הבאים את שפע עשר חסדו בטובה שגמל עלינו במשיח ישוע. הן בחסד נושעתם על-ידי האמונה; וזאת לא מידכם, כי אם מתנת אלוהים היא.

(3) המאמין עומד תחת החסד

הדרך השלישית להראות שחסד האלוהים אינו מוגבל היא שהמאמין עומד כיום בחסד. שני הקטעים הבאים מדגישים את העובדה שהמאמינים אינם כפופים יותר לתורה אלא לחסד.

רומים ה' 2: דרכו יש לנו גם גישה, באמצעות אמונה, לחסד הזה שאנו עומדים בו, ואנו מתהללים בתקנה אל כבוד אלהים.

רומים ו' 14: החטא לא ישלט בכם, כי אינכם תחת יד התורה אלא תחת יד החסד.

(4) המאמין חי בכפוף לחסד

עדות נוספת לכך שחסד האלוהים אינו מוגבל היא העובדה שאלוהים מתייחס כיום למאמינים על בסיס עיקרון החסד. המאמינים אמורים לפעול בכפוף לחסד ולא בכפוף לתורה. זה מובהר בגלטים ה' 4: אתם המבקשים להצדק בתורה נתקתם מן המשיח, נשמתם מן החסד. (תרגום דליטש: נגזרתם מן המשיח אתם המצטדקים בתורה אבדתם מן החסד).

הנקודה בפסוק זה איננה שאדם עלול לאבד את הישועה שלו, אלא שלמאמין יש בחירה לפעול במסגרת התורה או במסגרת החסד. עיקרון הפעולה של אלוהים למאמינים כיום הוא החסד.

(5) החסד מספק את כל הנחוץ לחיי היום יום

הראיה החמישית לכך שהחסד האלוהי הוא בלתי מוגבל היא שאלוהים מספק בחסדו את כל הנחוץ ליום יום. עברים ד' 16 מלמד זאת: על כן נקרכה בבטחון אל כס החסד לקבל רחמים ולמצא חסד לעזרה בעתה.

על ידי התקרבות אל כס החסד מדי יום המאמין יכול לקבל חסד שיעזור לו עם כל מה שהוא זקוק לו בחיי היום יום.

(6) חסדו הבלתי מתפשר של אלוהים

עדות נוספת לכך שחסדו של אלוהים בלתי מוגבל היא שאין פשרות בנוגע לחסד. זה מובהר ברומים ד' 13-16: הרי ההבטחה פי י'רש את העולם לא נתנה לאברהם או לזרעו על-סמך תורה, אלא על-סמך צדקה שהשיג באמונה, שכן אם מחזיקי התורה הם היורשים, אזי האמונה היא לשוא וההבטחה חסרת תוקף. התורה מביאה זעם, ובמקום שאין תורה אין עברה על התורה. לכן על-ידי אמונה, כדי שכל זה יהיה בחסד וההבטחה תחול על כל הצאצאים, לא רק על בני התורה, אלא גם על בני אמונת אברהם, שהוא אב לכלנו.

הכול, כמו אברהם, נהנים מחסדו של אלוהים אך רק באמצעות אמונה, מפני שהחסד בשום פנים ואופן אינו יכול להיות מושג על ידי מעשים.